

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

Bağımlılıkla Mücadelede Siyasi Partilerin Politika Önerileri: 2023 Seçimlerine Yönelik İnceleme

*Policy Proposals of Political Parties in the Battle Against Addiction:
An Analysis for the 2023 Elections*

Tuğba YOLCU

Prof. Dr.,
Tarsus Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi Bölümü.
tuğbayolcu@tarsus.edu.tr
ORCID: 0000-0002-7131-7545

Cilt / Issue: 12(1) 481-513
Geliş Tarihi: 02.12.2023
Kabul Tarihi: 31.12.2024

Atf: Yolcu, T. (2025). Bağımlılıkla
mücadelede siyasi partilerin
politika önerileri: 2023 seçimlerine
yönelik inceleme. *Tesam Akademi
Dergisi*, 12(1), 481-513. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.1399311>.

Öz

Çalışma, seçim sürecinde siyasi partilerin bağımlılığa yönelik politika önerilerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Siyaset, toplumsal sorunların ele alınması ve toplumun şekillenmesi üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Toplumun karşı karşıya kaldığı sorunların ele alınması, siyasetin temel işlevlerinden biridir. Bu nedenle, çalışma siyasetin bu işlev çerçevesinde bağımlılık konusuna yaklaşımının yeterli düzeyde olup olmadığına dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada siyasi partilerin seçim beyannameleri çerçevesinde bağımlılığa yönelik politika önerileri içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın temel veri kaynağı siyasi partilerin seçim beyannameleridir. Bu beyannameler 'bağımlılık' anahtar kelimesi kullanılarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışmanın örneklemini 2023 genel seçimleri içinde ittifak içinde yer alan siyasi partilerin seçim beyannameleri ile mutabakat metinleri oluşturmaktadır. Çalışmada incelemeye alınan sekiz metinden beş tanesinde bağımlılık konusu işlenmiştir. Bu metinler içinde de bağımlılık aile, sağlık, uyuşturucu ile mücadele, gençlik ve hukuk kategorilerinde ele alınmıştır. Metinler içinde yer alan siyasi partilerden konuya en fazla yer veren Adalet ve Kalkınma Partisi ile İyi Parti olmuştur. Bağımlılık ana temasında ise metinler içinde en fazla madde bağımlılığı ön plana çıkmıştır.

Anahtar Kelimler: Bağımlılık, Siyasi Partiler, Seçim Beynamesi, Politik Kültür.

Abstract

The study aims to reveal the policy proposals of political parties on addiction during the election process. Politics has a direct impact on addressing social problems and shaping society. Addressing the problems

faced by society is one of the basic functions of politics. Thus, this study aims to focus on the adequacy of politics' approach to the issue of addiction within the context of this function. In this study, policy proposals on addiction within the framework of the election manifestos of political parties were analyzed using the content analysis method. The primary data source for the study is the election manifestos of political parties. These declarations were subjected to content analysis employing the keyword 'addiction.' The study sample comprises the election declarations and alliance texts of the political parties participating in the 2023 general elections. Addiction was addressed in 5 out of the 8 texts analyzed in the study. In these texts, addiction was discussed within the categories of family, health, the fight against drugs, youth, and law. Among the political parties mentioned in the texts, the AK Party and the IYI Party paid the most attention to the subject. Substance addiction emerged as the predominant focus within the main theme of addiction in the texts.

Keywords: Addiction, Political Parties, Election Manifesto, Political Culture.

Extended Abstract

Addressing addiction remains a significant priority for individuals seeking to break harmful habits and lead healthier lives. Addiction emerges when a substance (e.g., alcohol, cigarettes, drugs) or behavior (e.g., gambling, internet use, gaming) is uncontrollably repeated. This pervasive issue in modern societies also holds a prominent place on public policy agendas. Political parties, playing a pivotal role in formulating and implementing public policies, outline their proposed strategies in election declarations. Election manifestos serve as crucial repositories, presenting the policies and priorities articulated by political parties during campaigns. These documents offer insights into the emphasized issues and the solutions proposed, thereby reflecting the electoral landscape and serving as political parties' responses to prevailing social problems.

The primary rationale for selecting these documents stems from their role as the primary vehicles through which political parties communicate promises, policies, and targets to voters during elections. Election manifestos comprehensively encapsulate a party's policy priorities, commitments, promises, and proposals concerning public services and social policies. Consequently, they stand as the most reliable source for

accessing political parties' policy proposals on addiction.

This study employs the content analysis method to examine policy proposals concerning dependency within the election manifestos of various political parties. In the study, document analysis was conducted within the framework of a qualitative analysis. Document analysis is the process of analysing and evaluating printed or computer and internet based texts.

At this stage, the study's sample comprises election manifestos and alliance agreement texts released by the political parties participating in alliances during the 2023 elections. Consequently, parties within alliances that did not issue an election manifesto were excluded from the evaluation. For instance, the Nationalist Movement Party was omitted from the assessment due to the absence of a written election manifesto and a corresponding alliance agreement text. Similarly, the election declarations of the Democratic Left Party and the ATA alliance were not analyzed as they were inaccessible. Within the study's scope, eight declarations underwent analysis: Right Steps for the Century of Türkiye Election Declaration 2023 (Justice and Development Party), 2023 Election Vision Document (Free Cause Party), We Exist for Türkiye (Grand Unity Party), Türkiye's Values (Yeniden Refah Party), Millet Alliance Common Policies Consensus Text (Alliance Text), Türkiye will Write History (İYİ Party), We are here, we will change together (Alliance Text), Declaration of Obstinacy and Hope (Labour Party of Türkiye).

The study analyzed declarations sourced from the corporate web pages of political parties, focusing on the keyword 'addiction' as the guiding framework. Within this analysis, emphasis was placed on assessing the declaration's structure, inclusion of addiction-related terms, and the frequency of the term's appearance. The evaluation excluded various interpretations of the concept. All data collected for this study underwent content analysis within the defined scope.

The study operates under the foundational assumption that election manifestos serve as public information tools crafted in alignment with the political and social stances of political parties. The findings, derived from this fundamental premise, are interpreted through the research question: 'How did political parties address the issue of addiction and propose policies during the election period?'

Upon analyzing the 2023 election declarations, one notable finding is the absence of coverage on the issue of addiction in some declarations.

Moreover, only two declarations specifically address the issue of addiction under a separate section. The political party declarations with the highest frequency of repetition of the keyword addiction belong to Justice and Development Party and Good Party.

Following the evaluation, access to the declarations of certain political parties was not possible. Eight declarations, including the texts of alliance agreements, were evaluated in the research. Notably, TİP, HÜDAPAR, and BBP did not address the issue of addiction in their declarations. Instead, addiction was addressed under broader headings such as health, family, youth, education, and the fight against drugs. Substance addiction received the most emphasis among the various types identified.

In general, with the exception of two parties and the alliance text, the issue of addiction was either overlooked or received minimal emphasis in the election manifestos. Moreover, concrete policy proposals, particularly concerning the technological aspect of addiction, were scarce across the declarations, aside from a mention of 'awareness training.' Surprisingly, while addiction's impact on individuals' physical and mental well-being is evident, specific attention to the technological dimension of addiction—which has the potential to significantly harm both individuals and societal structures in the long term—was lacking.

The proposals put forth by political parties to address societal problems significantly influence voters. Hence, the study's primary recommendation underscores the importance of explicitly including this issue in election declarations.

There is no direct study on this subject in the literature. As a result of the study, it has been determined that addiction is not addressed in some declarations, and in some of them, especially behavioral addiction is missing. This observation implies a recommendation for future academic research and political parties, which are key players in politics.

Giriş

Siyasi partiler, toplumun farklı kesimlerinden gelen insanların siyasi süreçlere katılmasını sağlayan ve çeşitli görüş ve taleplerin temsil edilmesine olanak tanıyan demokratik siyasetin en temel örgütleridir. Siyasi partiler politika önerileri konusunda çeşitli görüşler sunarlar. Bu görüşler, politika geliştirme sürecini zenginleştirir ve toplumun ihtiyaçlarına daha iyi cevap verilmesine yardımcı olur. Bu nedenle özellikle toplumsal alanda büyük bir sorun olarak yer eden bağımlılık sorununun siyasi partiler düzeyinde tartışılması sorunun çözümüne ilişkin ipuçları barındıracaktır. Bağımlılık sağlık sorunları başta olmak üzere, aile içi sorunlara, boşanmalara, arkadaşlık ilişkilerinin bozulmasına ve diğer sosyal sorunlara yol açan toplumsal bir problemdir. Ayrıca güvenlik ve ekonomik boyutları ile de bireylerin ve toplumun ekonomik açıdan büyük mali yükler taşımasına; madde temin etmek için suç işleyerek toplumsal güvenliği tehlikeye atmasına neden olabilir. Tüm bu sorunlar toplumsal bir problem olmakla birlikte siyasetin düzenleyici işlevi sebebi ile de politiktir. Demokratik siyasal hayatın parçası olan siyasi partiler de bu sürecin temel aktörüdür.

Siyasi partiler iktidarı ele geçirme yarışında olduklarından aralarında oluşan bu rekabet politika geliştirme sürecini de geliştirip zenginleştirecektir. Toplumsal sorunlara çözüm üretme noktasında da rekabet halinde olan siyasi partilerin politika önerileri bu noktada önemli hale gelmektedir. Seçim beyannameleri, siyasi partilerin seçim kampanyaları sırasında açıkladıkları politika ve tutarlılıklar olarak önemli bir yere sahiptir. Seçim beyannameleri, her parti veya adaya, seçimlerde politikalarını ve vaatlerini açıklama fırsatı sunar. Bu belgeler, seçimlerde hangi konuların önemsendiğini, hangi konularda çözüm önerdiklerini anlama konusunda yardımcı olur. Dolayısı ile seçim rekabetini yansıtan bu belgeler siyasi partilerin toplumsal sorunlara cevabı niteliğindedir. Bu cevap siyasi partilerin ideolojik altyapıları ile de ilgilidir. Çalışma bu durumdan hareketle 2023 seçimlerinde toplumsal bir sorun olan bağımlılığı, seçim beyannameleri ışığında içerik analizi yöntemi ile değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda bazı beyannamelerde konuya değinilmediği bazılarında ise bağımlılığın teknolojik boyutunun eksik kaldığı tespit edilmiştir.

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde Bağımlılığın toplumsal dinamikleri ile literatürde söz konusu alanla ilgili yapılmış olan çalışmalara yer verilerek bağımlılıkla ilgili Türkiye'deki mevcut durum hakkında yasal

mevzuatlar çerçevesinde bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca çalışmaya kuramsal bir çerçeve sunma hedefi ile Türkiye’de siyasi partiler özelinde politik kültürün bağımlılık politikaları ekseninde bir değerlendirmesi de yapılmıştır.

Toplumsal Dinamikler ve Bağımlılık

Bağımlılık, bir maddenin ruhsal, biyolojik veya sosyal sorunlara yol açmasına rağmen kullanımının devam etmesi, etkisini hissedebilmek için dozunun artması, bırakmaya çalışılmasına rağmen başarısız olunması ve maddeyi alma isteğinin kontrol edilememesidir (Ögel, 1996, s. 20). Bağımlılık, sadece bireyi değil, aile ve toplumu da olumsuz etkileyen önemli bir halk sağlığı sorunudur. Tedavi ve önleme büyük önem taşır, ancak madde bağımlılığı süreci genellikle karmaşık ve döngüsel olup, tedavi sonrası nöksler ve yeniden denemeler psikolojik ve çevresel faktörlerle şekillenir.

Madde kullanımı, bireysel boyutun ötesinde toplumsal düzeyde de önemli sonuçlar doğurur. Bu sonuçlar genel olarak üç başlıkta toplanabilir. Bağımlı bireyler, toplum tarafından damgalanıp ötekileştirildiğinde yalnızlaşabilir veya bağımlı alt kültürlerin bir parçası haline gelebilirler. Ayrıca, madde etkisi altındayken daha fazla risk alarak suça yönelme eğilimi gösterir ve bu durum, yaşadıkları toplumda güvensiz bir ortam yaratır. Madde kullanımının bir diğer önemli etkisi ise, bireyin ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı bir yaşam sürmesini engellemesidir (Şencan, 2022).

Bağımlılıkla mücadelede üç ana yaklaşım öne çıkmaktadır: önleme, erken tanı ve tedavi, ve rehabilitasyon. Önleme, bağımlılığa yol açabilecek risk faktörlerinin ortadan kaldırılmasına odaklanır. Erken tanı ve tedavi, bağımlılık geliştikten sonra hastalığın etkilerini azaltmayı amaçlayan müdahaleleri içerir. Rehabilitasyon ise, bağımlılığın zarar verici etkilerini en aza indirmek ve bireylerin iyileşmesini sağlamak için uygulanan tedavi süreçlerini kapsar (Dağlı, 2019).

Bağımlılıkla mücadelede toplum temelli yaklaşım, bireylerin sadece kişisel değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve çevresel faktörlerden de etkilendiğini kabul eden, kapsamlı bir stratejidir. Bu yaklaşım, bağımlılıkla mücadelenin yalnızca birey odaklı olmaması gerektiğini, toplumsal düzeyde de etkili müdahalelerin gerekliliğini savunur. Toplum temelli yaklaşımda, bağımlılıkla mücadele sadece tedavi ve rehabilitasyonla sınırlı kalmaz; aynı zamanda önleme, farkındalık yaratma, sosyal destek ağları oluşturma gibi unsurları da içerir. Bağımlılıkla mücadelede, aile başta olmak üzere eğitim kurumları, kitle iletişim araçları, kamu ve sivil

toplum kuruluşlarının iş birliği yaparak ortak bir yaklaşım geliştirmeleri için toplum temelli önleme programlarında koordinasyon sağlanır. Bu işbirliği, toplumun farklı kesimlerinin birlikte çalışarak etkili önleme stratejileri oluşturmasını sağlar (Griffin ve Botvin, 2010)

Bireylerin psikolojik yapıları, düşünce ve algılama biçimleri, tutumları ve değerleri, toplumsal ilişkiler ve yapılarla etkileşim içinde olup, siyasal davranış ve tercihlerinde de toplumsal değişimin bir yansıması olarak ortaya çıkar. Toplumsal değişim alanında en büyük değişiklikler arasında kentleşme olgusu gelmektedir. Kentleşme süreci, bireylerin psikolojik yapıları, düşünce biçimleri, algılama tarzları ve değerlerini büyük ölçüde etkileyen bir olgudur. Şehirleşen toplumlarda, hızlı nüfus artışı, sosyal yapının değişimi ve çevresel stres faktörleri, bireylerin tutum ve davranışlarını dönüştürür. Bu bağlamda, kentleşmenin toplumsal sorunları, bireylerin toplumsal ilişkiler ve yapılarla etkileşimini daha karmaşık hale getirir. Örneğin, büyük şehirlerdeki anonimleşme ve yalnızlaşma, bireylerin çevreleriyle bağ kurma biçimlerini değiştirirken, sosyal sermayenin zayıflamasına neden olabilir. Bu nedenle bireyin yalnızlaşması sadece bağımlılığın bir sonucu değil aynı zamanda sebebi olarak da ifade edilebilir. Özellikle kentleşme olgusu bireyin yalnızlaşmasında büyük bir etkidir. Bu durum yeni olmamakla birlikte, İbn-i Haldun'un eserlerinde dahi dile getirilen unsurlardan biridir. İbn Haldun'a göre, şehir halkı dünya zevkleri, bolluk ve dünyevi arzularla meşgul oldukları için iyilikten uzaklaşır ve kötü sözler kullanarak ahlaki yozlaşma gösterirler. Oysa göçebe ve köy halkı, yaşamlarını koruyabilmek için dünyaya sınırlı bir şekilde bağlıdırlar ve dünyevi zevklere ya da arzulara sahip değillerdir. Bu nedenle, onların kötü yollara sapma ve kötü ahlaka sahip olma oranı şehir halkına göre çok daha azdır (İbn Haldun, 1990, s. 310). Dellaloğlu (2001, s. 74) ise benzer iki örnek üzerinden kent yaşamının bireyin yalnızlaşması üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Dellaloğlu, kentteki insanların yalnızlıklarını anlatırken, kırdaki kahve ile şehirdeki café arasındaki farkı vurgular. Kırdaki kahvede insanlar birlikte oturup çay içerken, bu kolektif bir etkinliktir. Kentin "Cafe" sinde ise, kalabalık içinde her birey yalnızdır; burada insanların birbirleriyle bağlantısı yoktur. Kent, o kadar kalabalıktır ki, insanların birbirlerini tanımaması sonucu, görünür bir kalabalıkta bile yalnızlık ve yabancılaşma yaşanır. Bu, insanların gözleri önünde işlenen suçların bile faili meçhul olmasına yol açar. Yalnızlaşma, sosyal sermayenin erozyonuna yol açarak toplumsal bağların güçsüzleşmesine neden olur. Bu da bireylerin toplumsal katılımlarını azaltır, sosyal desteği kısıtlar ve kolektif eyleme katılımı engeller. Kısacası, yalnızlaşma, sosyal sermayenin zayıflamasını tetikleyen bir süreçtir ve sosyal sermayenin

güçlendirilmesi, yalnızlaşmayı önlemek için önemli bir adımdır.

Putnam (2001), *Bowling Alone* adlı eserinde, sosyal sermaye kavramını toplumsal bağlar, güven ve işbirliği açısından inceler. Toplumların giderek daha bireyselleştiğini ve sosyal bağların zayıfladığını gösteren Putnam, bunun uzun vadede toplumsal huzursuzluk ve yalnızlaşma gibi sorunlara yol açtığını vurgular. Bağımlılıkla mücadele, sosyal bağların güçlendirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Toplumsal katılımın zayıflaması, bireylerin yalnızlaşmasına ve bu yalnızlıklarının da bağımlılık gibi sorunları tetiklemesine neden olabilir. Bu noktada sosyal sermaye, toplumsal işbirliği, güven ve empatiyi artırarak bireylerin ve toplumların daha sağlıklı ve verimli bir şekilde işlev görmesini sağlar.

Kentleşme aynı zamanda ekonomik açıdan da bireyi etkileyen önemli unsurlardan biridir. Kentleşme ekonomik açıdan bireyi hem fırsatlarla hem de zorluklarla karşı karşıya bırakır. Şehirler, bireylere daha fazla iş ve gelişim olanağı sunsa da aynı zamanda yaşam maliyetlerini artırarak, gelir eşitsizliğini derinleştirebilir ve toplumsal eşitsizliklere yol açabilir. Kentleşme sürecinde yerel yönetimler ve devletin politikaları, şehirlerin ekonomik yapısını şekillendirirken, bireyler de bu dönüşümden doğrudan etkilenir. Ayrıca, kentleşmenin getirdiği bir diğer zorluk, hızlı nüfus artışı ile birlikte gelen altyapı yetersizlikleri ve sosyal hizmetlerin yetersizliğidir. Bu durum, özellikle alt sınıflar için ekonomik zorlukları derinleştirir ve kent içindeki yaşam maliyetlerini artırır. bireylerin daha iyi iş fırsatlarına ve eğitim olanaklarına erişimini sağlasa da bu fırsatların genellikle toplumsal sınıflara göre farklılaştığını ve bu durumun sosyal eşitsizliği derinleştirmektedir (Keleş, 2000).

Kentleşme, ekonomik krizler ve bunun yol açtığı yalnızlaşma, bağımlılık dinamiklerini etkileyen önemli faktörlerdir. Bu üç olgunun bir arada bulunması, bireylerin psikolojik ve sosyal durumlarını derinden etkileyerek, bağımlılık sorunlarını daha karmaşık ve yaygın hale getirmektedir. Yalnızlaşma, sosyal bağlantıların ve destek ağlarının zayıflamasıyla ortaya çıkar. Toplumdan izole olan bireyler, yalnızlık ve duygusal boşluk hissiyle mücadele ederken, bu boşluğu madde kullanımı veya dijital bağımlılıkla doldurmaya çalışabilirler. Yalnızlık, bağımlılığın bir tetikleyicisi olabilir, çünkü sosyal destek eksikliği, kişilerin sağlıklı başa çıkma mekanizmalarından yoksun kalmasına neden olur. Bu noktada sosyal sermayenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Sosyal sermaye, bireylerin ve toplulukların daha iyi bir yaşam sürmelerine yardımcı olur. Sosyal sermaye, yüksek düzeyde güven ve vatandaş katılımı aracılığıyla kolektif sorunların çözülmesini sağlar. İnsanlar

işbirliği yaparsa daha iyi sonuçlar elde edebilirken, bireysel çıkarlar peşinden gitmek, genellikle toplumu daha kötü bir duruma sürükler. Sosyal sermaye, bu tür “*kolektif eylem ikilemleri*”ni çözmede etkili bir mekanizma olan sosyal normlar ve ağlar aracılığıyla çalışır. Ayrıca, sosyal sermaye, toplulukların işleyişini kolaylaştırır ve düşük maliyetle güvenli bir ortam oluşturur. Güvenin güçlü olduğu yerlerde insanlar daha verimli ve uyumlu çalışırlar. Sosyal sermaye ayrıca insanların birbirine bağlılıkları sayesinde daha hoşgörülü ve empatik olmalarını sağlar; bu da toplumsal şiddeti ve bireysel düşmanlıkları azaltır. Bu noktada Putnam, sosyal sermayenin yeniden inşası için ise daha fazla insanın kamu hayatına dahil edilmesini ve Vatandaşlar, toplum yaşamına, sivil toplum kuruluşlarına ve siyasi katılıma daha aktif bir şekilde katılmaları gerektiğini ifade etmektedir (Putnam, 2001, ss. 311-312).

Bağımlılıkla mücadelede sivil toplum hareketleri, sosyal hizmet ağları, rehabilitasyon merkezlerinin rolü ve bağımlılıkla ilgili toplumsal farkındalık yaratma çabaları açısından önemlidir.

Mevcut Çalışmalar

Bağımlılıkla ilgili literatür oldukça geniştir ve çeşitli disiplinlerden araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Ancak ulusal ve uluslararası literatürde bağımlılık ve siyasi partilere yönelik özel bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak bağımlılığa yönelik kamu politikası üretme noktasında farklı çalışmalar yer almaktadır. Fujii (1975) “Heroin Addiction and Public Policy” adlı çalışmasında eroin bağımlılığının kontrolüne yönelik alternatif yaklaşımları araştırmaktadır. Çalışmada eroin bağımlılığına yönelik kontrol programları ile ilgili net fayda tahminlerini ortaya koymuştur. Levy Boyle ve Abrams (2010) “The Role of Public Policies in Reducing Smoking: The Minnesota SimSmoke Tobacco Policy Model” adlı çalışmada tütün ürünlerine yönelik kamu politikalarının sigara kullanımını azaltmada nasıl etkili olabileceğini analiz etmişlerdir. Aynı yıl Kilmer, Caulkins ve Bond (2010) tarafından yapılan “Reducing Drug Trafficking Revenues and Violence in Mexico: Would Legalizing Marijuana in California Help?” isimli çalışma uyuşturucu kaçakçılığı ve şiddeti azaltmak için hükümetlerin uyuşturucu politikalarını nasıl şekillendirebileceğini araştırmaktadır. Eroin bağımlılığı ve politikacılar ile ilgili uluslararası literatürde tek rastlanan çalışma ise Bells’in (1981) “Heroin and Politicians: The Failure of Public Policy to Control Addiction in America” isimli çalışmasıdır. Kitap olarak basılan çalışma uluslararası literatürde genellikle bağımlılığın siyasetle ilişkisi kamu politikası düzeyinde tartışılmıştır. Aynı durum uluslararası raporlarda

da görülmektedir.

Bu çalışmaların yanı sıra zararlı maddelere yönelik kamu politikalarını araştırarak öneri sunan birçok uluslararası raporda mevcuttur. Amerikan Psikiyatri Birliği (psychiatry.org, 2023) tarafından yayınlanan “Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders”; Birleşmiş Milletler Ofisi (unodc.org, 2023) tarafından yayınlanan “World Drug Report”; Dünya Sağlık Örgütü (who.int,2023) tarafından yayınlanan “Global Status Report on Alcohol and Health” örnek olarak verilebilir.

Ulusal literatürde ise yine bağımlılık türlerini bir kamu politikası aracı olarak ele alan çalışmalara rastlanmıştır. Editörlüğünü Ateş ve Koçak'ın (2018) “Bir Kamu Politikası Olarak Bağımlılıkla Mücadele” kitabında ise bağımlılık farklı düzeylerde ele alınmıştır. Yavuz ve Çöpoğlu (2018) “Türkiye’de Bağımlılık Sorunu ve Bağımlılıkla Mücadele: Politika Analizi Çerçevesinde Bir Değerlendirme” adlı bölümünde Türkiye’deki bağımlılıkla mücadeleye yönelik politikalarını siyasi, ekonomik ve toplumsal konularda farklı başlıklar altında incelemiştirler.

Yukarıda örnek olarak verilen çalışmalar bağımlılık konusunda kamu politikalarına ilişkin bir değerlendirmeyi içermektedir. Literatürde seçim beyannamelerine yönelik de birçok çalışma mevcuttur (Aytaç, 2017; Ertürk ve Şeşen, 2017; Terkan, s. 2010; Çatı ve Cengiz, 2018). Ancak bu çalışmalarda bağımlılık konusu incelenmemiştir. Seçim beyannameleri farklı konular etrafında işlenmiştir. Dolayısı ile bu çalışmada ele alınan konuya ilişkin literatürde bir çalışma mevcut değildir. Siyasi partilerin bağımlılık konusuna bakış açısını ve alternatif politika önerilerini belirleyebilmenin en önemli aracı seçim beyannameleridir.

Siyasi partilerin seçimleri kazanması, belirli politika önceliklerine sahip olmaları ve bu politikaları kamu politikaları aracılığıyla uygulamaya koymalarıyla yakından ilişkilidir. Dolayısı ile seçim beyannameleri içinde toplumsal bir sorun olarak yer alan bağımlılık konusunu ele alış biçimleri siyasi partilerin toplumsallaşma işlevinin başarısını ortaya koyacaktır. Seçmenler, partilerin seçim beyannamelerinde yer alan vaatlerini gerçekleştirip gerçekleştirmediklerini değerlendirebilir ve bu şekilde partilerin hesap verebilirliklerini takip edebilirler. Siyasi partilerin seçimlere katılarak seçmenlere kendilerini tanıtmak için yürüttükleri seçim kampanyaları seçmenlerin doğru karar vermeleri açısından önemlidir (Tokgöz, 2010). Bu kampanyalar içinde yer alan beyannameler siyasi partiler açısından taahhüt belgeleri niteliği taşımaktadır. Beyannameler, seçmenlerin partilerin performansını değerlendirebilmesi ve gelecek seçimlerde bilinçli tercihler yapabilmesi için bir ölçüt sunar. Ayrıca

seçim beyannameleri, seçim döneminde politika tartışmalarının odak noktasını belirler. Partilerin beyan ettikleri politikalar ve vaatler, kamuoyu ve medya tarafından tartışılır ve analiz edilir. Bu tartışmalar, seçimler öncesinde toplumda politika bilincinin artmasına ve farklı politika seçeneklerinin değerlendirilmesine katkı sağlar. Bu nedenle çalışmada seçim beyannamelerinde bağımlılık konusunun ele alınışını ortaya koyarak hem bilimsel hem de toplumsal anlamda katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Türkiye’de Bağımlılıkla İlgili Mevcut Düzenlemeler

Türkiye’de bağımlılıkla ilgili yasal düzenlemeler, bir dizi farklı yasa ve yönetmelikle ele alınır. En temel yasal düzenleme anayasadır. Devletin temel görevi beşinci maddede *“insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır”* şeklinde tanımlanmıştır. Böylelikle anayasa ile bağımlılıkla mücadele devletin en temel görevi olarak tanımlanmıştır. Ayrıca *“Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”* şeklindeki 41. maddedeki ifadede de devletin bu konudaki faaliyetlerini içermektedir. Yine anayasanın 58. ve 59. maddelerinde devletin bağımlılığa yönelik koruyucu tedbirlerini içermektedir. 58. madde özellikle gençlere yönelik olup *“Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır”* ifadesi ile 59. maddede *“Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır”* ifadeleri devlete bu konuda görev üstlendirmiştir (TC Anayasası, 1982). Bu maddelere istinaden muhtelif kanunlarda bağımlılığa yönelik yasal düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin 5237 sayılı TCK’da uyuşturucu madde suçlarına dair düzenlemeler mevcuttur (TCK, 2004). TCK’da yasadışı maddeler 2313 sayılı *“Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun”*la (1933) düzenlenmektedir. *“Alkol ve Alkol Bağımlılığıyla Mücadele Kanunu”* olarak bilinen 24 Haziran 2013 tarihli 6487 sayılı kanundur. Bu kanun, alkol kullanımını düzenlemeyi, alkol bağımlılığıyla mücadeleyi desteklemeyi ve kamu sağlığını korumayı amaçlamaktadır. *“Sigara ve Diğer Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun”* (1996) tütün ürünlerinin kullanımını kontrol altına almayı, tütün bağımlılığıyla mücadele etmeyi ve kamu sağlığını korumayı amaçlamaktadır. Kanunun kabul edilmesiyle birlikte sigara ve diğer tütün ürünlerinin satış, reklam ve kullanımı üzerinde çeşitli düzenlemeler getirilmiştir.

Davranışsal bağımlılık olarak ele alınan kumar bağımlılığı ile ilgili Türkiye’de ayrı bir kanun olarak düzenleme mevcut değildir. Anayasanın

belirtilen 58. maddeye atıfla Türkiye’de kumar oyunlarına ilişkin yasal düzenlemeler farklı yasaların ve kanun maddelerinin birleşimiyle gerçekleştirilmektedir. “Kumar oynanması için yer ve imkan sağlamak” 5327 Sayılı Türk Ceza Kanunu 228’inci maddede suç olarak ifade edilmiştir. Ancak kumar oynamak bir TCK göre suç olarak görülmemiştir.

Çağımızın teknolojik gelişmesi bir yandan gelişmeyi sağlarken diğer yandan ise teknoloji bağımlılığı olarak bilinen bir tehlikeyi de doğurmuştur. Şu anda Türkiye’de internet bağımlılığına yönelik spesifik bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, internetin kullanımıyla ilgili bazı genel yasal düzenlemeler ve önlemler mevcuttur. İnternet bağımlılığıyla mücadelede genellikle koruyucu ve önleyici tedbirler, eğitim ve farkındalık çalışmaları, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri gibi yaklaşımlar benimsenmektedir. Ayrıca, çocukların ve gençlerin internet kullanımını düzenlemek amacıyla çeşitli önlemler alınmaktadır.

Bununla birlikte, bazı mevzuatlar ve düzenlemeler internet kullanımının belirli alanlarını kapsayabilir. Örneğin, 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun”, (2007) internet ortamında yer alan yayınların düzenlenmesi, erişimin engellenmesi, suçlarla mücadele gibi konuları içermektedir. Bu kanun kapsamında, çocukları korumak amacıyla çocuklara yönelik zararlı içeriklerin filtrelenmesi gibi önlemler de alınmaktadır. Öte yandan, “Bilişim Suçları ile Mücadele Kanunu ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu” gibi mevzuatlar da internet kullanımı ve bilgisayar sistemlerine yönelik suçlarla mücadeleyi düzenlemektedir (KVKK, 2016). Ancak internet bağımlılığına spesifik olarak odaklanan ve internet kullanımını düzenleyen yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, internet bağımlılığıyla mücadele genellikle eğitim, farkındalık çalışmaları ve bireysel önlemler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Bağımlılıkla mücadele konusunda kamu kurumları ile sivil toplum düzeyinde farklı politikalar yürütülmektedir. 2017 yılında “Uyuşturucu ile Mücadele Yüksek Kurulu” nun görev alanı genişletilerek Başbakan Yardımcısı başkanlığında, 11 bakanın katılımıyla Bağımlılık ile Mücadele Yüksek Kurulu oluşturulmuştur. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle birlikte 14 Şubat 2019 Resmî Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı genelgesi ile Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu Cumhurbaşkanlığı yardımcı başkanlığında yeniden oluşturulmuştur. Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu, Türkiye’de bağımlılıkla mücadele konusunda önemli bir rol oynar ve bağımlılıkla mücadelede koordinasyon sağlayarak etkin politikaların belirlenmesine ve uygulanmasına katkıda bulunur. Yüksek

Kurul, bağımlılıkla mücadele stratejilerini ve politikalarını belirler ve bunların uygulanmasını koordine eder. Kamu kurumları arasında iş birliği sağlar ve bağımlılıkla mücadele konusunda ortak hedeflerin belirlenmesini sağlar. Kurul, bağımlılıkla mücadelede önleyici tedbirlerin alınmasını sağlar. Bu kapsamda, bağımlılığa yol açabilecek etkenlerin belirlenmesi, risk gruplarına yönelik bilinçlendirme faaliyetleri, eğitim programları ve farkındalık kampanyalarının düzenlenmesi gibi önleyici çalışmaları destekler. Tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin geliştirilmesi: Yüksek Kurul, bağımlılıkla mücadelede etkin tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin geliştirilmesini sağlar. Tedavi merkezlerinin açılması, tedavi standartlarının belirlenmesi, tedavi süreçlerinin izlenmesi ve iyileştirilmesi gibi konularda politika önerileri sunar (BMYK, 2019).

Sivil toplum düzeyinde Türkiye Yeşilay Cemiyeti, Türkiye’de bağımlılıkla mücadele konusunda önde gelen kurumlardan biridir. Alkol, sigara, uyuşturucu ve diğer bağımlılık türleriyle ilgili bilinçlendirme çalışmaları, destek hizmetleri ve tedavi imkanları sunmaktadır. Yeşilay, aynı zamanda bağımlılıkla ilgili araştırmalar ve toplumda farkındalık yaratma faaliyetleri yürütmektedir (Yeşilay, 2023).

Türkiye’de Politik Kültür ve Hareketler Ekseninde Bağımlılıkla Mücadele

Siyasi partiler, toplumun farklı kesimlerini temsil eden ve kamu politikalarını şekillendiren önemli aktörlerdir. Cochran ve Malone’a göre (2010, s. 3), kamu politikası, toplumsal sorunlara çözüm üretmek amacıyla hükümetin aldığı kararlar ve hayata geçirdiği uygulamalarla ilgili bir alandır. Bu çerçevede, bağımlılık da önemli bir toplumsal sorun olarak kabul edilmekte ve bu soruna çözüm bulmak için çeşitli kamu politikaları geliştirilmekte, bu politikalar hükümetin bağımlılıkla mücadeleye yönelik kararları ve uygulamaları aracılığıyla hayata geçirilmektedir.

Bağımlılıkla mücadele, çeşitli sosyal, ekonomik ve sağlık boyutlarıyla siyasi kararları etkileyen karmaşık bir sorundur. Siyasi partiler, bağımlılıkla mücadelede çeşitli yaklaşımlar benimseyebilir ve bu yaklaşımlar, toplumun refahını artırmayı hedefleyen kamu politikalarına yön verir. Bu bağlamda, bağımlılıkla mücadeleye dair siyasi parti görüşleri genellikle ideolojik, pragmatik ve toplumsal ihtiyaçlara dayalı olarak şekillenir.

Bu noktada bağımlılıkla özellikle toplum temelli yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır. Siyasi partiler kamu politikalarının oluşturulmasında temel aktör olmakla birlikte başta sivil toplum olmak üzere birlikte hareket

etmesi gereken aktörler de sürecin daha iyi işleminde önemlidir.

Önleyici faktörler sorunun bir sağlık problemi olmasının ötesinde görülmesi açısından da önemlidir. Bağımlılıkla mücadele politikalarını siyasi partiler açısından değerlendirildiğinde sadece bir siyasi tercih değil, aynı zamanda bir ideolojik ve toplumsal hareketin ürünü olduğu da ortaya çıkmaktadır. Dolayısı ile ideolojik açıdan konuyu sosyal hizmet ağları açısından değerlendirmekte fayda vardır.

İdeolojiler klasik tanımda sağ ve sol şeklinde sınıflandırılmaktadır. Giddens (2009), sağ ve sol kavramlarını felsefi bir açıdan ele alarak, sağın mevcut durumu doğal bir olgu olarak kabul edip savunurken, solun ise bu durumu insan yapısı eşitsizliklerinin bir yansıması olarak görüp değişim talep ettiğine dikkat çeker. Bu bağlamda, sağ geleneksel ve muhafazakâr bir yaklaşımı benimserken, sol ise toplumsal değişimi savunur.

Muhafazakâr devlet anlayışına göre, devlet bir sosyal hizmet sağlayıcısıdır ve halk için yerine getirmesi gereken birçok görevi vardır. Bu hizmet anlayışının temelinde, insanlara fayda sağlama fikri yatar. Devlet, toplumsal kurumları ve uygulamaları, insanlara hizmet etme amacıyla korumalı ve sürdürmelidir (Doğan, 2011).

Muhafazakâr düşüncede, millet ve cemaat kavramları, toplumsal bütünlük ve tarihsel bağları kutsal bir şekilde koruyan yapılar olarak görülür. Bu düşünceye göre millet, bireylerin ötesinde bir toplumsal aidiyet oluşturur ve toplumun parçalara ayrılmasından (atomizasyon) korunmak için bir arada durulması gereken kutsal bir bütün olarak görülür. Bu bağlamda, millet, bireysel ayrılıklardan korunarak, tarihsel ve kültürel bir aidiyet duygusunu temsil eder. Devlet, bu toplumsal bütünlüğü sağlamak ve gelenekleri yaşatmak için temel bir kurumdur; toplumun istikrarı ve bütünlüğü için bir teminat olarak kabul edilir. Devletin kutsallığı, sadece yönetim işlevi değil, aynı zamanda toplumun manevi otoritesini ve geleneksel değerlerini koruma rolünden gelir. Devlet, otoriteyi hem kurumsal hem de dini açıdan destekleyen bir yapı olarak, toplumsal düzenin ve geleneklerin güvence altına alınmasını sağlar. Bu bakış açısında, bireysel özgürlükten çok toplum ve gelenek vurgulanır, otorite ise hem devlette hem de dinde esas alınan temel bir ilkedir (Bora, 2003).

Muhafazakâr düşüncenin toplumsal düzen ve otoriteye verdiği önem, bağımlılıkla mücadelede de önemli bir çerçeve sunabilir. Bu düşünceye göre, devlet, toplumsal istikrarı sağlamak ve geleneksel değerleri korumak

adına sorumludur. Bağımlılık, toplumsal bütünlüğü tehdit eden bir sorun olarak görülebilir ve devletin bu sorunu çözme yükümlülüğü, toplumun istikrarını ve geleneksel yapısını koruma amacıyla hareket etmesini gerektirir. Muhafazakâr düşünceye göre, bağımlılıkla mücadele yalnızca bireylerin sorunlarıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda toplumun bütünlüğünü ve moral yapısını tehdit eden bir durum olarak ele alınır. Bu bağlamda, devletin otoritesi, bağımlılıkla mücadele etmek için güçlü bir müdahale aracı olarak devreye girer. Toplumsal normlar ve geleneksel değerler bağımlılıkla mücadelede bir referans noktası oluşturur, çünkü bu değerler, toplumsal uyum ve dayanışmayı güçlendiren unsurlar olarak görülür. Bağımlılıkla mücadelede, bireysel özgürlüklerden çok, toplumun bütünlüğü ve geleneksel değerlerin korunması ön plana çıkabilir. Devlet, bağımlılıkla mücadele ederken, sadece bireyi değil, toplumun toplumsal yapısını ve değerlerini koruyarak bu sorunun üstesinden gelmeyi amaçlar.

Bu çerçevede çalışmada ele alınan siyasi partileri ideolojik açıdan bir sınıflandırması yapılırsa Sağ/Muhafazakâr ve İslamcı Partiler arasında AK Parti, HÜDAPAR, BBP, Yeniden Refah, Saadet partisi sayılabilir. Bu noktada Siyasal İslam'ın bağımlılık konusuna yaklaşımını açıklama çalışma açısından faydalı olacaktır.

Siyasal İslam'ın sosyal hizmetleri, İslami hareketlerin kitle tabanını etkileme ve mobilize etme süreçlerinde etkin bir araç olarak kullanılması bağımlılık konusu ile de yakından ilişkilendirilebilir. Mandaville'nin (2013) analizlerine göre, İslami hareketler, geleneksel devlet yapılarının zayıfladığı veya yetersiz kaldığı bölgelerde sosyal hizmet sunumu yoluyla toplumda kendilerine alan yaratmışlardır. Özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da, hükümetin sosyal hizmetleri sağlamadığını düşündüklerinde, kendilerini bu boşluğu dolduran alternatif bir güç olarak konumlandırmışlardır. Örneğin, Müslüman Kardeşler gibi hareketler, sosyal hizmet ağlarını kurarak hem toplumsal kabul kazanmaya hem de halk arasında meşruiyet sağlamaya çalışmışlardır. Müslüman kardeşler lideri El-Benna 1930'lu yıllarda söylemlerinin siyasallaşması sürecinde eğitim, fuhuş, bağımlılık gibi birçok sosyal sorunu dile getiren üslubu, onu bir dini liderin ötesinde modern araçları kullanan toplumsal bir hareketin liderine evrilmesine yol açmıştır (Kurun, 2017). Bu örnek üzerinden Türkiye'de benzer bir durum, AK Parti örneği üzerinden de gözlemlenebilir. AK Parti, özellikle ilk yıllarında, devletin sosyal hizmetlerdeki eksikliklerini doldurma iddiasıyla çeşitli toplumsal projeler geliştirmiştir. Partinin özellikle muhafazakâr, dini ve milliyetçi kesimler arasında güç kazanmasının ardında, devletin sağlamakta yetersiz

kaldığı sosyal hizmetlerin sunulmasında AKP'nin alternatif bir aktör olarak kendini konumlandırması yer alır. Tıpkı Müslüman Kardeşler'in, toplumda yaygınlaşan sosyal sorunları – eğitim, bağımlılık, yoksulluk gibi – ele alarak halkın desteğini kazanmaya çalışması gibi, AK Parti de benzer bir strateji izleyerek özellikle aileyi, dini değerleri ve toplumun moral yapısını savunarak toplumsal meşruiyet kazanmaya çalışmıştır. AK Parti'nin de politikalarındaki öne çıkan sosyal sorunlardan biri olan bağımlılıkla mücadele, bu bağlamda partinin toplumsal ve ideolojik söyleminin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Sağ ideoloji içinde yer alan milliyetçiliğin temel teması ise, devlet içindeki farklı toplumsal durum ve çıkarları olan bireylerin, ortak bir soydaşlık veya atfedilmiş sadakat temelinde duygusal bir birlik oluşturdukları (ya da oluşturması gerektiği) anlayışıdır. Bu nedenle, milliyetçilik genellikle modern dünya sisteminin istikrarını bozmaktan çok, devletin meşruiyetini pekiştiren bir güç olmuştur (Hopkins ve Wallerstein, 2000, ss. 16-17). Milliyetçiliğin, toplumun birlikteliği ve geleneksel değerlerin savunulması adına bağımlılıkla mücadeleyi birleştirmesi, aynı zamanda toplumsal normların ve moral otoritenin güçlendirilmesine yönelik bir adım olarak değerlendirildiğinde, bağımlılık sadece bir sağlık sorunu olarak değil, toplumun bütünlüğünü tehdit eden bir olgu olarak ele alınır ve bu sorunun çözümü devletin otoritesinin ve toplumsal sadakat anlayışının güçlendirilmesiyle sağlanabilir.

İYİ Parti ise muhafazakâr milliyetçi kanadı oluştururken bazı noktalarda ise liberal unsurlar çerçevesinde merkez sağ olarak değerlendirilebilir. Mandaville'in (2013) analizine göre, dijitalleşmenin İslam dünyasında oluşturduğu kimlik inşası, toplumsal dayanışma ve globalleşme süreçlerine dair önemli bir analiz sunuyor. İnternet, küresel bir İslam kimliği oluşturulmasına yardımcı olurken, aynı zamanda Müslüman toplulukların birbirleriyle bağlantı kurmasına, dini eğitimlerini geliştirmelerine ve sosyal dayanışmalarını artırmalarına olanak sağlamaktadır. Dolayısı ile milliyetçi/muhafazakar hareketler için de kitle iletişimi ve sosyal hizmetler, toplumsal bağları güçlendirme, ideolojik mesajlarını yayma aracı olarak önemlidir. Sosyal hizmetler, yalnızca yardım sağlama değil, aynı zamanda toplumsal dayanışma ve değerlerin korunması amacını taşıyan önemli bir araçtır.

Sol ve Sosyalist Partiler: CHP, Yeşil Sol Parti, EMEP, TİP, SMF, Emekçi Hareket Partisi, Türkiye İşçi Partisi yer almaktadır. Sol ideoloji, toplumun mevcut yapısını değiştirmeyi hedefleyen ve insan hakları, eşitlik gibi evrensel değerleri savunan bir düşünce sistemidir. Sol ideolojinin

temel çıkış noktası, insanın akıl ve doğasının mükemmel olabileceği inancıdır. Bu felsefeye göre, her birey eşit haklara ve özgürlüklere sahip olmalıdır. Sol ideoloji, toplumsal değişim ve dönüşümü savunur, mevcut eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı ve daha adil bir toplumsal düzen kurmayı amaçlar. Sosyolojik açıdan sol, genellikle toplumun alt sınıflarını temsil eder ve bu nedenle toplumsal eşitlik, adalet ve özgürlük gibi ideallerin gerçekleştirilmesini hedefler. Bu ideoloji, devrimci bir nitelik taşır ve toplumları daha eşitlikçi bir yapıya kavuşturmayı amaçlar (Tunçay, 1967).

Marksizm, sol ideolojinin önemli bir parçasıdır ve sol düşüncenin devrimci, eşitlikçi ve toplumsal dönüşümü savunan özünü temsil eder. Marksizm, toplumsal sınıflar arasındaki çatışmayı, özellikle işçi sınıfının ezilmişliğini ve sermaye sahipleriyle olan ilişkisindeki yabancılaşmayı vurgular. Marks'ın yabancılaşma kavramı, işçilerin emek süreçlerinde kendilerini yabancı hissetmeleri şeklinde şekillenir. Bu yabancılaşma, işçinin hem iş sürecine hem de ürettiği ürüne yabancılaşması olarak ortaya çıkar. Marks, yabancılaşmayı iki şekilde tanımlar: birincisi, soğuma ya da yabancılaşma, ikincisi ise yoksunluk ve dışsallaşma anlamına gelir (Kürüm,2011).

Sosyal politika, bu yabancılaşmayı önlemeyi ve toplumsal düzeni sağlamayı amaçlar. Sosyal politikanın hedefi, işçilerin öznel ve nesnel yabancılaşmalarını gidermek, onları topluluk bilinciyle, eşit, özgür ve sorumlu bireyler haline getirmektir. Sosyal politikanın temel ilgi alanı, işçilerin fiziksel ve psikolojik koşullarını iyileştirerek, yaşam ile çalışma arasındaki dengeyi sağlamaktır. Yabancılaşmayı hafifletmek için, işçilerin uzun çalışma saatlerinden ve aşırı tempodan kurtulmaları gerekmektedir (Esin, 1982).

Sol ideoloji, bağımlılığı toplumsal eşitsizlik, yoksulluk ve dışlanma gibi yapısal sorunlarla ilişkilendirir, bu yüzden bağımlılıkla mücadeleyi devletin aktif müdahalesi ve sosyal adalet politikalarıyla destekler. Sol, bağımlılığın bireysel değil, toplumsal bir problem olduğunu savunarak, eşitlikçi bir toplum inşa etmeyi, rehabilitasyon ve eğitimle toplumsal dönüşümü hedefler. Milliyetçilik, bağımlılığı ulusal kimlik ve kültürle bağdaştırabilir, bu sorunu ulusal bir tehdit olarak görerek, devletin toplumsal değerleri güçlendirerek ve milli dayanışma ile çözmeyi savunur. Milliyetçi bir yaklaşım, genellikle bağımlılığı ulusal bir utanç olarak algılar ve halkı bu tür sorunlarla daha etkin bir şekilde mücadele etmeye çağırır. Muhafazakârlık ise bağımlılığı genellikle bireysel ahlaki zaaf ve kişisel sorumluluk eksikliğiyle ilişkilendirir. Bu görüş, bağımlılıkla mücadelenin aile değerlerinin, dini inançların ve

geleneksel ahlaki normların yeniden canlandırılmasıyla sağlanacağını öne sürer. Muhafazakâr yaklaşım, bağımlılığın toplumun bozulmasının bir göstergesi olduğuna inanır ve bu yüzden çözümü, kişisel disiplin, aile desteği ve ahlaki eğitimin güçlendirilmesinde bulur.

Yöntem

Bağımlılıkla mücadele, insanların zararlı alışkanlıklardan kurtulması ve sağlıklı bir yaşam sürmeleri için önemli bir konudur. Bağımlılık, bir maddenin (örneğin, alkol, sigara, uyuşturucu) veya bir davranışın (örneğin, kumar, internet, oyun) kontrol edilemez bir şekilde sürekli olarak kullanılması veya tekrarlanması durumunda ortaya çıkar. Günümüzde toplumların temel problemleri içinde yer alan bağımlılık, kamu politikalarının da önemli gündem maddesi olmaktadır.

Siyasi partiler, kamu politikasının oluşturulmasında ve yönlendirilmesinde önemli bir rol oynarlar. Kamu politikası, bir toplumun belirli bir sorununu çözmek, bir hedefe ulaşmak veya bir ihtiyacı karşılamak için oluşturulan stratejiler, programlar ve düzenlemelerdir. Siyasi partiler, belirli bir ideoloji veya politika platformu etrafında bir araya gelmiş gruplardır ve kamu politikalarının oluşturulmasında etkili örgütlerdir.

Siyasi partiler, çeşitli politika ve programlarla bağımlılığı önlemek, tedavi etmek ve toplumda farkındalık yaratmak için çalışma potansiyeline sahiptirler. Siyasi liderler ve partiler, bağımlılıkla mücadeleye ilişkin politikalar ve programlar geliştirmek, toplumda farkındalık yaratmak, tedaviye erişimi kolaylaştırmak ve zararlı maddelere erişimi kısıtlayan yasaları desteklemek gibi bir dizi rol üstlenmektedirler. Bu nedenle özellikle seçim dönemleri kamu politikalarına yönelik ön bilgiler için önemli dönemlerdir.

Çalışmada siyasi partilerin seçim beyannameleri çerçevesinde bağımlılığa yönelik politika önerileri içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada nitel bir analiz çerçevesinde doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman analizi, basılı ya da bilgisayar ve internet tabanlı metinlerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecidir (Bowen,2009). Bu süreç ayrıca, araştırılma kapsamındaki olgularla ilgili bilgileri içeren yazılı materyallerin belirlenen temalar ışında incelenmesi olarak da tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmada 2023 seçim döneminde seçim beyannameleri dokümanları incelemeye alınmıştır. Bu belgelerin seçilmesinin temel gerekçesi seçim beyannamelerinin, siyasi partilerin seçim dönemlerinde seçmenlere vaatlerini, politikalarını ve hedeflerini sundukları temel belge olmasından kaynaklanmaktadır. Bu belgelerde partinin politika

öncelikleri, vaatler; hedefler ile kamu hizmetlerine ve sosyal politikalara ilişkin taahhütler ve politika önerileri yer almaktadır. Dolayısı ile bağımlılık konusunda siyasi partilerin politika önerilerine ulaşılabilecek en iyi kaynak seçim beyannameleridir.

Çalışmada ilk olarak veriler toplanmıştır. Bu aşamada çalışmanın örneklemini 2023 seçimlerinde ittifak içinde yer alan siyasi partilerin yayınladıkları seçim beyannameleri ile ittifak mutabakat metinleri oluşturmaktadır. Dolayısı ile ittifak içinde yer alan ancak seçim beyannamesi yayınlamayan partiler değerlendirmeye alınmamıştır. Örneğin Milliyetçi Hareket Partisi'nin yazılı bir seçim beyannamesine ulaşılammış ittifak mutabakat metni de olmadığından değerlendirmeye alınmamıştır. Aynı şekilde Demokratik Sol Parti ile ATA ittifakına ait seçim beyannamelerine ulaşılammadığından incelemeye alınmamıştır. Çalışma kapsamında incelemeye alınan belgeler aşağıdaki tabloda sunulmuştur

Tablo 1

Örnekleme olarak seçilen seçim beyannameleri

BEYANNAME ADI	PARTİSİ
Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar Seçim Beyannamesi 2023	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
HÜDAPAR 2023 Seçim Vizyon Belgesi	Hür Dava Partisi (HÜDAPAR)
Türkiye İçin Biz Varız	Büyük Birlik Partisi (BBP)
Türkiye'nin Değerleri	Yeniden Refah Partisi (Yeniden Refah)
Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni (İttifak Metni)	Millet İttifakı (Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Gelecek Partisi, Saadet Partisi (Saadet), Demokrat Parti (DP), Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA), İYİ Parti)
Türkiye Tarih Yazacak	İYİ Parti
Buradayız Birlikte Değiştireceğiz (İttifak Metni)	Emek ve Özgürlük İttifakı (Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi (Yeşil Sol Parti), Emek Partisi (EMEP), Emekçi Hareket Partisi, Sosyalist Meclisler Federasyonu (SMF), Toplumsal Özgürlük Partisi (TÖP), Türkiye İşçi Partisi)
İnat ve Umut Bildirgesi	Türkiye İşçi Partisi

Siyasi Partilerin kurumsal web sayfalarından elde edilen beyannameler, "bağımlılık" anahtar kelimesi çerçevesinde değerlendirmeye alınmıştır.

Bu anahtar kelime çerçevesinde yapılan incelemede, beyanname yapısı, bağımlılığın yer aldığı başlık ile sözcük frekansı değerlendirilmiştir. Frekans değerlendirmede bilgisayar destekli herhangi bir program kullanılmamıştır. Kavramın geçtiği farklı anlamlar değerlendirme dışı bırakılmıştır. Çalışma kapsamında toplanan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalışma seçim beyannamelerinin siyasi partilerin kendilerine ait politik ve sosyal konularına göre belirlenen halkı bilgilendirme araçları olarak görülen temel varsayıma dayanmaktadır. Bu genel varsayımdan hareketle elde edilen bulgular *“Siyasi partilerin bağımlılık konusuna yaklaşımları ve politika önerileri seçim sürecinde nasıl ele almışlardır ? Siyasi partilerin politik kültürü ve toplumsal hareketleri bağlamında bağımlılıkla mücadele politikaları nasıl şekillenmiştir?* soruları üzerinden yorumlanmıştır.

Bu çalışmanın sınırlılıkları, kullanılan verilerin yalnızca 2023 seçim beyannameleri ve ittifak mutabakat metinleriyle sınırlı olması ve bu belgelerin genellikle seçim dönemi odaklı olup, uzun vadeli parti politikalarını yansıtmamasıyla ilgilidir. Ayrıca, ittifaklar içindeki farklı ideolojik eğilimler ve parti programlarındaki uyumsuzluklar, mutabakat metinlerinde belirsizlikler yaratabilir. Seçim beyannameleri idealist ve genelleştirilmiş vaatler içerdiğinden, pratikte uygulanabilirlikleri sınırlı olabilir. Zamanla değişebilecek politikalar, dışsal faktörlerin etkisi ve metinlerin yoruma açık olması da çalışmanın genellenebilirliğini sınırlayan unsurlar arasında yer alır.

Bulgular

Çalışmanın bu aşamasında beyannamelerin içerik analizi yapılmıştır. Bu aşamada Tablo 2’de sayfa sayısı, tekrarlanma sıklığı ve bağımlılık konusunun hangi başlık altında incelendiğine dair bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2

Seçim beyannamelerinin içerik analizi

İttifak	Parti	Seçim Beyannamesi /Mutabakat Metinleri	Sayfa	Bağımlılık frekansı	Yer aldığı başlık	Bağımlılık Türü
Cumhur İttifakı	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)	Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar Seçim Beyannamesi 2023	486	16	Aile /Sağlık/ Genel	Madde/ Teknoloji/ Genel
	Hür Dava Partisi	HÜDAPAR 2023 Seçim Vizyon Belgesi	2	-		
	Büyük Birlik Partisi (BBP)	Türkiye İçin Biz Varız	22	-		
	Yeniden Refah Partisi (Yeniden Refah)	Türkiye'nin Değerleri	55	5	Hukuk/ Gençlik/ Eğitim	Kumar/ Teknoloji/ Madde
Millet İttifakı	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP),	Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni	244	9	Gençlik/ Uyuşturucu ile mücadele/ Dijital dönüşüm/ Sağlık	Teknoloji/ Madde/ Kumar/ Alkol
	Gelecek Partisi					
	Saadet Partisi					
	Demokrat Parti (DP)					
	Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA)					
İYİ Parti	Türkiye Tarih Yazacak	2409	15	Uyuşturucu ile Mücadele/ Sağlık/ Ekonomik destekler	Teknoloji/ Madde/ Kumar/ Alkol	

Emek ve Özgürlük İttifakı	Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi (Yeşil Sol Parti)	Buradayız Birlikte Değiştireceğiz	76	2	Gençler/ Çocuklar	Madde/ Uyuşturucu
	Emek Partisi (EMEP)					
	Emekçi Hareket Partisi					
	Sosyalist Meclisler Federasyonu (SMF)					
	Toplumsal Özgürlük Partisi (TÖP)					
Türkiye İşçi Partisi	İnat ve Umut Bildirgesi	110	-			

Yukarıdaki tabloda 2023 yılı seçim beyannamelerine yönelik olarak yapılan analizde bazı seçim beyannamelerinde bağımlılık konusunun işlenmediği ilk göze çarpan tespitler arasında yer almaktadır. Ayrıca bağımlılık konusunu ayrı bir başlıkta ele alındığı beyanname sayısı da ikidir. Partiler özelinde bir değerlendirme yapıldığında iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisinin seçim beyannamesinde bağımlılık kelimesine yönelik frekansın diğerlerine göre daha yoğun olduğu görülmektedir. “Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar” isimli beyannamede bağımlılık konusu gerçekleştirilmiş hedefleri içeren “birlikte başardık” başlığı içinde yer verilmiştir. Bu kısımda bağımlılıkla mücadele kapsamında verilen derslere, bağımlılıkla mücadele kapsamında AMAETEM ve ÇAMATEM kapsamında yapılan iyileştirmelere, bağımlılıkla mücadele kapsamında yürütülen faaliyetlere verilen desteklere, gençlik merkezlerindeki danışma birimlerine ve Yeşilay ile birlikte yürütülen farkındalık eğitimlerine yer verilmiştir. Ayrıca aile ve sağlık başlıklarında kötü alışkanlık olarak ifade edilen bağımlılıkla mücadelenin kararlılıkla sürdürüleceği sıkça tekrarlanmıştır. Bağımlılıkla mücadele konusunda özellikle farkındalık eğitimleri vurgulanmış ve vaatler arasında da Türkiye bağımlılıkla mücadele kapsamında farmatör sayılarının arttırılacağı belirtilmiştir. Uyuşturucu ile Mücadele Yüksek Kurulunun faaliyetlerinin etkin bir şekilde devam edeceği ve madde bağımlılığında toplumsal mutabakatın sağlanacağı

daha caydırıcı önlemler alınacağı ve özellikle madde bağımlılığında sürecin sadece gençlerle değil çevresindekilerle birlikte yürütüleceği vaatler arasında yer almaktadır. Teknoloji bağımlılığı konusunu da vaatleri arasına alan parti bu konuda da teknoloji kullanımı eğitimi verileceğini ifade etmiştir (Adalet ve Kalkınma Partisi, 2023).

Cumhur ittifakı içinde yer alan Hür Dava Partisi 2023 Seçim Vizyon Belgesi incelendiğinde çok kısa ve genel çerçevedeki konulara değindiği görülmektedir. Dolayısı ile bağımlılık konusunda herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır (HÜDAPAR 2023). Aynı şekilde cumhur ittifakı içinde yer alan Büyük Birlik Partisi'nin "Türkiye İçin Biz Varız" adlı seçim beyannamesinde de bağımlılık konusu ele alınmamıştır (BBP, 2023). Cumhur ittifakının bir diğer ortağı Yeniden Refah Partisi'nin "Türkiye'nin Değeri" adlı beyannamesinde ise bağımlılık hukuk, gençlik ve eğitim başlıklarında yer bulmuştur. Yeniden Refah Partisi öncelikle kumar bağımlılığı üzerinde durmuş bu konuyu istatistiklerle destekleyerek konuya "kişiye özel tedavi" yöntemi ile çözüm getireceklerini belirtmiştir. Yine aynı şekilde madde bağımlılığı içinde var olan politikaların devamı ve doğru politikaların oluşturulmasını gençlik başlığında ana hedef olarak göstermiştir. Eğitim politikaları başlığında ise uyuşturucu ve madde bağımlılığından uzak bir nesil yetiştirme ifadesi ile bağımlılığa yer vermiştir. Teknoloji bağımlılığını sosyal medya platformu ile bağdaştıran partinin bu konu ile ilgili hukuki düzenleme vaadi yer almaktadır. Sosyal medya platformlarının toplumu bağımlı hale getirdiği özellikle uyuşturucu konusunda özendirdiği ifadeleri ile sosyal medya yasasını yeniden ele alacaklarını belirtmişlerdir (Yeniden Refah Partisi, 2023).

Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde ise teknoloji, madde, kumar, alkol bağımlılıkları ele alınmıştır. Ayrıca uyuşturucu ile mücadele ayrı bir başlıkta ele alınmıştır. Bu başlık altında bağımlılık yapan her türlü maddenin tavsiye edilmesinden kullanılmasına kadar her türlü faaliyetin yasaklanacağı bildirilmiştir. Dijital dönüşüm başlığında teknolojinin her türlü riskine karşı önlemler alınacağı bildirilmiştir. Sağlık başlığı kategorisinde bağımlılığı fiziksel ve davranışsal bağımlılık olarak iki yönlü çalışma sağlanacağı ve yataklı tedavi merkezlerinin arttırılacağı belirtilmiştir. Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu'nun faaliyetlerinin daha etkin hale getirileceği belirtilirken bağımlılık geçmişi olan bireylerin meslek edinmeleri konusunda destekleneceği belirtilmiştir. Daha somut tedbirlerin yer aldığı metinde tedaviden meslek edinmeye kadar birçok faaliyetin olduğu bağımlılıkla mücadele merkezinin kurulacağı, bağımlılıkla ilgili sürecin tedavi sonrasında da izlenmesine ve Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve

Spor Bakanlığı'nca hazırlanacak olan saha raporlarına yer verilmiştir (CHP, 2023).

Millet ittifakı mutabakat metninden ayrı olarak ittifak üyesi İyi Parti'nin "Türkiye Tarih Yazacak" adlı seçim beyannamesinde Alkol ve Madde Tedavi Merkezlerinin kapsamı genişletileceği ve fiziksel ve davranışsal bağımlılık olarak iki yönlü bir çalışma hedeflenmektedir. Beynamede uyuşturucu ile mücadele başlığı yer almaktadır. Bu başlık Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde yer aldığı şekli ile yer almıştır (İYİ Parti, 2023).

Emek ve Özgürlük İttifakının "Buradayız Birlikte Değiştireceğiz" isimli mutabakat metninde madde bağımlılığı gençlik kategorisinde yer verilmiştir. Madde bağımlılığına ilişkin rehabilitasyon merkezlerinin kurulması ve sağlık hizmetlerinin ücretsiz hale getirilmesi belirtilmiştir. Çocuk kategorisinde uyuşturucu bağımlılığı ele alınış ve bu bağımlılık için "Özel savaş politikalarından biri" ifadesine yer verilmiştir (HDP, 2023).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bağımlılık her ne kadar sağlıkla ilgili bir problem olarak genel kanaat oluştursa da toplumsal bir meseledir. Bu meselenin çözümü noktasında ise toplumsal alanın şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olan siyaset ve siyasete dair kurumlar kilit rol oynamaktadır. Demokratik siyasal sistemlerin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partiler toplumsal alanda bireylerin ortak çıkarlarını birleştirme rolünün yanı sıra faaliyetleri ile toplumsallaşma sürecinde bir okul görevi üstlenmektedir. Dolayısı ile toplumsal sorunlara yönelik çözüm üretme kurumları olarak da görülmektedir. Bu yaygın etkileri sebebi ile bağımlılık gibi temel bir toplumsal sorun karşısındaki önerileri önem kazanmaktadır.

Siyasi partilerin en aktif olduğu dönem seçim süreçleridir. Bu süreçte seçmenlerini etkilemek için bir takım faaliyetlerde bulunurlar. İktidara gelmeleri halinde yapacaklarının ön izlemesi olarak seçim beyannameleri de özel bir öneme sahiptir. Dolayısı ile seçim beyannameleri sorun alanı olarak gördükleri hususlara yönelik muhtemel çözüm önerilerini sunan belgeler olarak çalışmada ele alınmıştır.

Çalışmada 2023 seçimleri çerçevesine bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda bazı siyasi partilerin beyannamelerine ulaşılamamıştır. Araştırma içinde ittifak mutabakat metinleri ile birlikte sekiz beyanname değerlendirmeye alınmıştır. Bu beyannameler içinden

TİP, HÜDAPAR ve BBP beyannamelerinde bağımlılık konusuna hiç yer vermemiştir. Beyannamelerin bağımlılığı sağlık, aile, gençlik, eğitim ve uyuşturucu ile mücadele başlıklarında ele aldıkları görülmektedir. Bildiriler içinde madde bağımlılığı diğer türlere göre en çok üzerinde durulan bağımlılık türü olmuştur.

Bu açıdan değerlendirildiğinde genel itibari ile bağımlılığın öncelikli bir sağlık ve asayiş sorunu olarak görülmesi temel eksiklik olarak yorumlanabilir. Türkiye’de bağımlılıkla mücadele genellikle önleme, yasaklayıcı düzenlemeler ve kanun uygulamaları üzerinden yürütülmektedir. Ancak bu yaklaşım, bağımlılığı sadece bir asayiş ve sağlık sorunu olarak ele alma riskini taşır. Önleme çalışmalarında ise sistematik bir çerçeve oluşturulamamış olup, genellikle bilgilendirme, eğitim, afiş-broşür dağıtımı, kamu spotları ve seminer gibi farkındalık artırıcı faaliyetler ön plandadır.

Beyannameler özelinde bir değerlendirme yapılırsa Adalet ve Kalkınma Partisinin “Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlar” başlıklı beyannamesi bağımlılık konusunda tekrarlanma sıklığı en fazla olan beyannamedir. Partinin iktidar sahibi bir parti olarak seçim sürecine girmesi sonucunda mevcut uygulamalara yer vermesi ve bu uygulamaların etkinliğinin arttırılması beyannamede sıklıkla vurgulanmıştır. AK Parti’nin 2023 seçim beyannamesinde, bağımlılıkla mücadele, partinin muhafazakâr kimliği doğrultusunda aile değerleri ve toplumsal ahlaka dayandırılarak ele alınmıştır. Beyannamede, bağımlılıkla mücadelenin en önemli alanlarından birinin aileyi güçlendirmek olduğu vurgulanmış ve aile içindeki bağların korunmasına yönelik projeler önerilmiştir. Gençlerin bağımlılıkla mücadelede hedef kitle olarak görülmesiyle, ahlaki ve dini eğitimlerin ön planda olacağı eğitim programları arttırılacak, toplumsal değerlerle bilinçlendirme faaliyetlerine ağırlık verilecektir. Ayrıca, bağımlılık yapan maddelerin kullanımını engellemeye yönelik yasaklayıcı düzenlemeler ve cezai yaptırımların uygulanacağı belirtilmiş, kamu spotları ve seminerlerle toplumda farkındalık oluşturulacağı ifade edilmiştir. Bu yaklaşım, AK Parti’nin toplumsal düzeni koruma ve geleneksel değerleri savunma amacını yansıtmaktadır. Ayrıca bu yardımlar, genellikle yoksul ve dezavantajlı gruplara yönelik olup, sosyal adaletin sağlanmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu durum, İslami hareketlerin de sosyal hizmetleri kullanarak toplumsal kabul ve destek sağlama stratejisiyle benzerlik gösterir. AK Parti’nin sosyal hizmet alanındaki politikaları, aynı zamanda İslami hareketlerle olan ilişkisini ve toplumsal tabanını da etkilemektedir. Partinin sosyal yardımlar ve bağımlılıkla mücadele konusundaki politikaları, özellikle Müslüman

Kardeşler gibi sosyal hizmet odaklı İslami hareketlerin stratejileriyle paralellik göstermektedir.

AK Parti'nin bağımlılıkla mücadeleye yönelik politika önerileri, siyasal İslam'ın aileyi, toplumsal değerleri ve ahlaki düzeni koruma anlayışını yansıtan bir durumdur. Devletin bağımlılıkla mücadele sürecindeki merkezi rolü, toplumu eğitici ve rehabilite edici stratejiler, siyasal İslam'ın toplumsal düzeni koruma ve ahlaki sorumluluğu güçlendirme amacını taşır. AK Parti'nin, bağımlılık gibi sorunlara dair çözüm önerileri, hem bir toplumsal sorun olarak ele alınmakta hem de aynı zamanda halk arasında, özellikle muhafazakâr kesimlerde, güven kazanmaya yönelik bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu, AK Parti'nin devletin ve sosyal hizmetlerin sağladığı boşluğu doldurma stratejisinin, modern araçlarla donatılmış dini ve toplumsal bir hareketin politik yansıması olduğunu gösterir.

İYİ Parti'nin Türkiye Tarih Yazacak adlı 2023 seçim beyannamesinde bağımlılıkla mücadeleye yönelik yaklaşımı, partinin ideolojik çizgisi doğrultusunda insan odaklı, toplumsal sorumluluk anlayışını ve devletin müdahale rolünü dengeleyen bir perspektife sahiptir. Beynamede, bağımlılıkla mücadelede davranışsal ve fiziksel bağımlılık arasında ayırım yapılması, partinin bireysel farklılıkları ve bağımlılığın çeşitli boyutlarını dikkate alarak daha kapsamlı bir çözüm önerdiğini gösterir. Bu yaklaşım, İYİ Parti'nin liberal ve insan hakları odaklı ideolojisinin bir yansımasıdır. Partinin bağımlılıkla mücadeleye dair vurgusu, yalnızca cezaî yaptırımlar ve denetimler değil, aynı zamanda topluma kazandırma süreçlerine odaklanmaktadır. Bu, İYİ Parti'nin bireylerin yeniden topluma entegrasyonu ve rehabilitasyon süreçlerine verdiği önemin bir göstergesidir. Özellikle uyuşturucu bağımlılığına özel bir başlık açılması ve bu tür bağımlılığın ekonomik maliyetleri ile birlikte ele alınması, partinin toplumsal kalkınma ve ekonomik sürdürülebilirlik anlayışını da yansıtır. Uyuşturucu bağımlılığının ekonomik bir yük oluşturması, İYİ Parti'nin milli kalkınma ve refah vizyonuna paralel olarak, bağımlılıkla mücadeleye daha bütünsel bir yaklaşım getirilmesini ifade eder. Aynı başlığın Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni'nde yer alması, İYİ Parti'nin bu konuda ittifak içindeki diğer partilerle de benzer bir görüş birliği içinde olduğunu ve ortak bir anlayışla bağımlılıkla mücadeleyi toplumun her kesimini kapsayan bir politika olarak benimsediğini gösterir. Böylece, İYİ Parti'nin ideolojisi, toplumsal sorumluluk, insan hakları, ekonomik sürdürülebilirlik ve bireysel özgürlükler arasında denge kuran bir yaklaşımı yansıtarak, bağımlılıkla mücadelede bütüncül ve yenilikçi bir çözüm önerisi sunmaktadır.

İyi Parti'nin bağımlılıkla mücadeleyi öne çıkaran politikaları, genel olarak milliyetçi hareketlerin sosyal politikaları ve kitle iletişimi ile ilişkilendirildiğinde, Türkiye'deki toplumsal dinamiklere dair önemli analizler sunmaktadır. Bu bağlamda, İyi Parti'nin beyannamelerinde bağımlılıkla mücadeleye verdiği önem, partinin toplumsal sorunlara yaklaşımını ve milliyetçi hareketlerle olan bağlarını anlamada önemli bir gösterge olabilir. İyi Parti'nin kitle iletişimi ve sosyal hizmetler üzerinden yürüttüğü politikalar, Mandaville'in (2013) siyasal hareketlerin ideolojik mobilizasyon ve toplumsal bağlar kurma stratejileri ile paralellik göstermektedir. Mandaville'in çalışmasında bahsettiği gibi, ideolojik mesajların yayılması, toplumun her katmanına ulaşmak için sosyal hizmetlerin bir araç olarak kullanılması, İYİ Parti'nin stratejilerinde de önemli bir yer tutmaktadır.

İYİ Parti'nin bu noktada bağımlılıkla ilgili stratejisi kitle iletişimi, toplumsal dayanışma ve devletin rolü üç ana temayı içermektedir. Seçim beyannameleri kitle iletişiminin bir parçası olarak bağımlılıkla mücadele mesajlarının geniş kitlelere yayılmasını sağlar. Dolayısı ile İYİ Partinin beyannamede bu hususa özel bir alan açması bu stratejisini desteklemektedir. Ayrıca, bağımlılıkla mücadele merkezlerinin kurulması, yataklı tedavi merkezlerinin artırılması ve bağımlılık geçmişi olan bireylerin meslek edinmelerine yönelik destekler, milliyetçi hareketlerin toplumsal dayanışmayı güçlendirme çabalarını yansıtmaktadır. Devletin merkezi rolü ise, Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu'nun etkinleştirilmesi ve çeşitli bakanlıkların işbirliğiyle yürütülen saha raporları gibi uygulamalarla açıklanabilir. Bu strateji, toplumun sağlığını ve moral değerlerini koruma amacını taşıyan ve devletin bağımlılıkla mücadeledeki sorumluluğunu vurgulayan unsurlardır.

Emek ve Özgürlük İttifakı'nın "Buradayız Birlikte Değiştireceğiz" isimli mutabakat metninde ise bağımlılıkla mücadeleye yönelik yaklaşım, daha geniş bir siyasal perspektif ve toplumsal eleştiri içeren bir dil kullanımıyla dikkat çeker. İttifak, bağımlılığı sadece bireysel ya da sağlık sorunu olarak görmek yerine, bunu "özel bir savaş politikası" şeklinde tanımlamaktadır. Bu ifade, bağımlılıkla mücadelenin toplumsal ve siyasal bir bağlamda ele alınması gerektiğini vurgular; bağımlılığı yaratan ekonomik ve toplumsal eşitsizlikler, adaletsizlikler ve devletin baskıcı politikaları gibi yapısal faktörlere işaret eder. Bu bakış açısı, bağımlılığın yalnızca bireysel zayıflık veya tercih meselesi değil, aynı zamanda toplumsal bir sorun olduğunu ve bu sorunun çözülmesinin ancak köklü toplumsal değişimlerle mümkün olacağı fikrini yansıtmaktadır.

Ancak, bu bakış açısına rağmen, Emek ve Özgürlük İttifakı mutabakat metninde bağımlılıkla mücadeleye dair somut bir politika önerisi getirilmemiştir. İttifak, bağımlılığı bir savaş politikası olarak tanımlamakla birlikte, bu sorunu çözmeye yönelik pratik adımlar, belirli stratejiler veya rehberlik edici politikalar önerme noktasında somut bir çerçeve çizmediği görülmektedir. Bu da İttifak'ın bağımlılıkla mücadeleyi daha çok siyasal bir strateji olarak, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikleri hedef alan geniş bir çerçevede ele aldığını gösterir. Emek ve Özgürlük İttifakı'nın yaklaşımı, bağımlılıkla mücadelenin yalnızca sağlık ya da bireysel bir mesele olmaktan öte, derinlemesine yapısal sorunlarla bağlantılı bir toplumsal mücadele olarak görülmesi gerektiğini göstermektedir. Emek ve Özgürlük İttifakı, bağımlılıkla mücadeleyi ele alırken, bu sorunun çok yönlü ve yapısal bir meseleyi işaret ettiğini kabul etmekle birlikte, somut politika önerileri sunmak yerine, siyasal bir çerçeve çizmiş ve bu sorunun çözümüne yönelik daha geniş toplumsal değişim talepleriyle ilgili bir bakış açısı geliştirmiştir.

Genel itibari ile yalnızca iki parti ve mutabakat metni dışında seçim beyannamelerinde bağımlılık konusu ya işlenmemiş ya da çok fazla üzerinde durulan bir konu olmamıştır. Ayrıca özellikle bağımlılığın teknolojik boyutuna yönelik somut politika önerisi bir beyanname de 'farkındalık eğitimi' dışında yer almamıştır. Özellikle bağımlılığın uyuşturucu boyutu sıkça vurgulanmıştır. Sonuçları itibari ile bireyin fiziksel ve zihinsel durumuna ciddi zararlar veren bu durumun beyannamelerde özel olarak yer alması olağan durumdur. Ancak bağımlılığın özellikle teknoloji boyutu da uzun vadede bireylerde ve doğal olarak toplumsal yapıda ciddi tahribat yaratabilme potansiyeline sahiptir. Siyasi partilerin toplumsal sorunlara çözüm önerileri seçmenleri etkileyen önemli bir unsurdur. Bu durumun seçim beyannamelerinde yer alması çalışmanın en önemli tavsiyesidir.

Çalışma 2023 seçimlerini ve seçim beyannamelerini ele alan sınırlı bir çalışmadır. Bu nedenle siyasi partilerin bağımlılığa yönelik politika önerileri seçim beyannameleri özelinde değerlendirilmiştir. Siyasi partilerin seçim çalışmalarının tamamının incelenmesi farklı politika önerilerinin belirlenmesi açısından bir sonraki çalışmalara örnek teşkil edebilir. Ayrıca farklı seçim dönemleri ile yapılabilecek bir çalışma bağımlılık politikalarının siyasi partiler özelinde gündemlerine dair bir sonucu ortaya çıkaracaktır. Bu çalışma hem literatürdeki bir eksikliği ortaya koymayı hem de siyasi partilerin toplumsal bir sorun olan bağımlılık konusundaki seçmenleri etkileme süreçlerinde yaşanan eksikliğin tespitini amaçlamıştır. Bu amaç siyasi partiler özelinde de

değerlendirilmesi gereken bir husustur.

Ek Beyan / Declaration

Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.

There is no potential conflict of interest in this study.

The author declared that this study has received no financial support

Kaynakça

Adalet ve Kalkınma Partisi. (2023). Türkiye yüzyılı için doğru adımlar. Erişim tarihi: 01.09.2023, <https://www.akparti.org.tr/haberler/tu-rkiye-yu-zy%C4%B1%C4%B1-ic-in-dog-ru-ad%C4%B1mlar-2023-sec-im-be-yannamesi-14-04-2023-14-22-41/>

American Psychiatric Association (APA). (2023). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Erişim tarihi: 01.09.2023, <https://www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm>

Ateş, H., ve Koçak, A. (2018). *Bir kamu politikası olarak bağımlılıkla mücadele*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Aytaç, S. E. (2017). Türkiye'de siyasi partilerin seçim beyannamelerindeki politika öncelikleri, 2002–2015. *Journal of Political Sciences*, 26(2), 7-26. <http://dx.doi.org/10.26650/siyasal.2017.26.2.0001>

Bazı kanunlar ile 375 sayılı kanun hükmünde kararnamede değişiklik yapılması hakkında kanun. (2013, 24 Mayıs). Kanun No. 6487. Erişim tarihi: 17.08.2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/06/20130611-1.htm>

Bellis, D. J. (1981). *Heroin and politicians: The failure of public policy to*

control addiction in America. Connecticut: Praeger Press.

BMKY. (2019). Bağımlılıkla mücadele genelgesi. Erişim tarihi: 21.08.2023, <https://bmyk.gov.tr/Eklenti/38462/0/bagimlilikla-mucadele-cumhurbaskanligi-genelgesipdf.pdf>

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.

Büyük Birlik Partisi. (2023). Türkiye için biz varız. Erişim tarihi: 01.09.2023, <https://www.bbp.org.tr/>

Cochran, L. C., and Malone, F. E. (2010). *Public policy: Perspectives and choices* (4. baskı). United States: Lynne Rienner Publishers.

Cumhuriyet Halk Partisi. (2023). Ortak politikalar metni. Erişim tarihi: 01.09.2023, <https://chp.org.tr/yayin/ortak-politikalar-mutabakat-metni/>

Çatı, K., ve Cengiz, S. (2019). Politik pazarlama çerçevesinde siyasi partilerin seçim beyannamelerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1701-1712.

Dağlı, Z. (2019). Bağımlılıkla mücadele politikasında din görevlilerinin rolü üzerine bir değerlendirme: Düzce örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 285-297.

Dellaloğlu, B. F. (2001). Kent öznenin evidir. F. Gümüşoğlu (Ed.), *21. Yüzyıl karşısında kent ve insan* içinde. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Doğan, N. (2011). Türk muhafazakârlığının devlet algısı: Nurettin Topçu örneği. *Doğu-Batı*, 58, 213-228.

Ertürk, K. Ö., ve Şeşen, E. (2017). Bir halkla ilişkiler aracı olarak seçim beyannameleri: 2000'li yıllar üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 60-80. DOI: 10.17680/erciyesakademia.291886

Esin, P. (1982). *İş bölümü, yabancılaşma ve sosyal politika*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Fujii, E. T. (1975). Heroin addiction and public policy. *Journal of Urban Economics*, 2(2), 181-198.

Giddens, A. (2009). *Sağ ve solun ötesinde*, (Müge Sözen Çev.). İstanbul: Metis Yayınları, İstanbul.

Griffin, K. W., and Botvin, G. J. (2010). Evidence-based interventions for

preventing substance use disorders in adolescents. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 19(3), 505-526.

Halkların Demokratik Partisi, (2023). Buradayız birlikte değiştireceğiz. Erişim tarihi: 01.09.2023, [https://hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/2023/yesilsolsecimbeyanname .pdf](https://hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/2023/yesilsolsecimbeyanname.pdf)

Hopkins, T. K., ve Wallerstein, I. (2000). Dünya-sistemi: Bir kriz var mı? T. K. Hopkins, I. Wallerstein, N. Ersoy, E. Abadoğlu, O. Akalın, ve Y. Kaya (Ed.), *Geçiş çağı: Dünya sisteminin yörüngesi (1945-2025)* içinde (s. 9-21). Diyarbakır: Avesta.

Hür Dava Partisi. (2023). 2023 seçim vizyon belgesi. Erişim tarihi: 01.09.2023, <https://hudapar.org/yayin-detay/4660qva3tcdtj0vvbjr5ac2n5t2023Se%C3%A7imVizyonBelgesi>

İbn Haldun. (1990). *Mukaddime I* (Z. K. Ugan, Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

İnternet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçlarla mücadele edilmesi hakkında kanun. (2007, 4 Mayıs). Kanun No: 5651. Erişim tarihi: 21.08.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5651.pdf>

İYİ Parti. (2023). Türkiye tarih yazacak. Erişim tarihi: 01.09.2023. <https://turkiyetarih yazacak.com/assets/pdfs/beyanname.pdf>,

Keleş, R. (2000). *Kentleşme ve kent politikaları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kilmer, B., Caulkins, J. P., Bond, B. M., ve Reuter, P. H. (2010). Reducing drug trafficking revenues and violence in Mexico: Would legalizing marijuana in California help? *RAND Corporation*. Erişim tarihi: 12.08.2023, <http://www.jstor.org/stable/10.7249/op325rc>.

Kurun, İ. (2017). Mısır ve Türkiye'deki üç İslami siyasi hareketin siyasi stratejilerinin karşılaştırmalı bir analizi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 17-48.

Kürüm, Z. (2011). Marksist kavram olarak yabancılaşma. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KVK. (2016). *Kişisel verilerin korunması kanunu*. Erişim tarihi: 21.08.2023, <https://kvkk.gov.tr/yayinlar/K%C4%B0%C5%9E%C4%B0SEL%20VER%C4%B0LER%C4%B0N%20KORUNMASI%20KANUNU%20VE%20UYGULAMASI.pdf>.

Levy, D. T., Boyle, R. G., and Abrams, D. B. (2012). The role of public policies in reducing smoking: The Minnesota SimSmoke tobacco policy model. *American Journal of Preventive Medicine*, 43(5 Suppl 3), 179-186. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2012.07.037>.

Mandaville, P. (2013). *Küresel siyasi İslam*. Ankara: Sitare Yayınları.

Ögel, K. (1996). *Uyuşturucu maddeler ve bağımlılık okul eğitim paketi, öğrenci anketi bulguları*. AMATEM-Özel Okullar Derneği Yayını.

Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Touchstone Books by Simon & Schuster.

Şencan, F. (2022). *Kentlileşme sürecinde bağımlılık sarmalı*. İstanbul: Rumeli Yayıncılık & Publishing.

Tanıl, B. (2003). *Türk sağının üç hali*. İstanbul: Birikim Yayınları.

Terkan, B. (2010). Siyasi partilerin kadına ilişkin söylem ve politikaları (AKP ve CHP örneği). *Selçuk İletişim*, 6(2), 115-136.

Tokgöz, O. (2010). *Seçimler, siyasal reklamlar ve siyasal iletişim*. Ankara: İmge Kitabevi.

Tunçay, M. (1967). *Türkiye'de sol akımlar (1908-1925)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Türk Ceza Kanunu. (26.09.2004). *Kanun No: 5237*. Erişim tarihi: 17.08.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (18.10.1982). *Kanun No: 2709*. Erişim tarihi: 17.08.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>.

Tütün ürünlerinin zararlarının önlenmesi ve kontrolü hakkında kanun. (26.11.1996). *Kanun No: 4207*. Erişim tarihi: 21.08.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4207.pdf>.

Unition Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2023). *World drug report*. Erişim tarihi: 17.08.2023, <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html>.

Uyuşturucu maddelerin murakabesi hakkında kanun. (12.06.1933). *Kanun No: 2313*. Erişim tarihi: 17.08.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2313.pdf>.

World Health Organization (WHO). (2023). *Global status report on alcohol and health*. Erişim tarihi: 12.08.2023, <https://www.who.int/publications/i/>

item/9789241565639.

Yavuz, Ö. ve Çöpoğlu, M. (2018). Türkiye’de bağımlılık sorunu ve bağımlılıkla mücadele: Politika analizi çerçevesinde bir değerlendirme. İçinde H. Ateş ve A. Koçak (Ed.), *Bir kamu politikası olarak bağımlılıkla mücadele* (ss. 127-146). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yeniden Refah Partisi. (2023). *Türkiye’nin değeri*. Erişim tarihi: 17.08.2023, <https://yenidenrefahpartisi.org.tr/page/secim-konseptimiz/2511>.

Yeşilay. (2023). *Temel değerlerimiz*. Erişim tarihi: 21.08.2023, <https://www.yesilay.org.tr/tr/>.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.